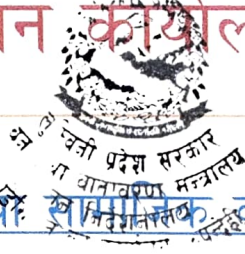

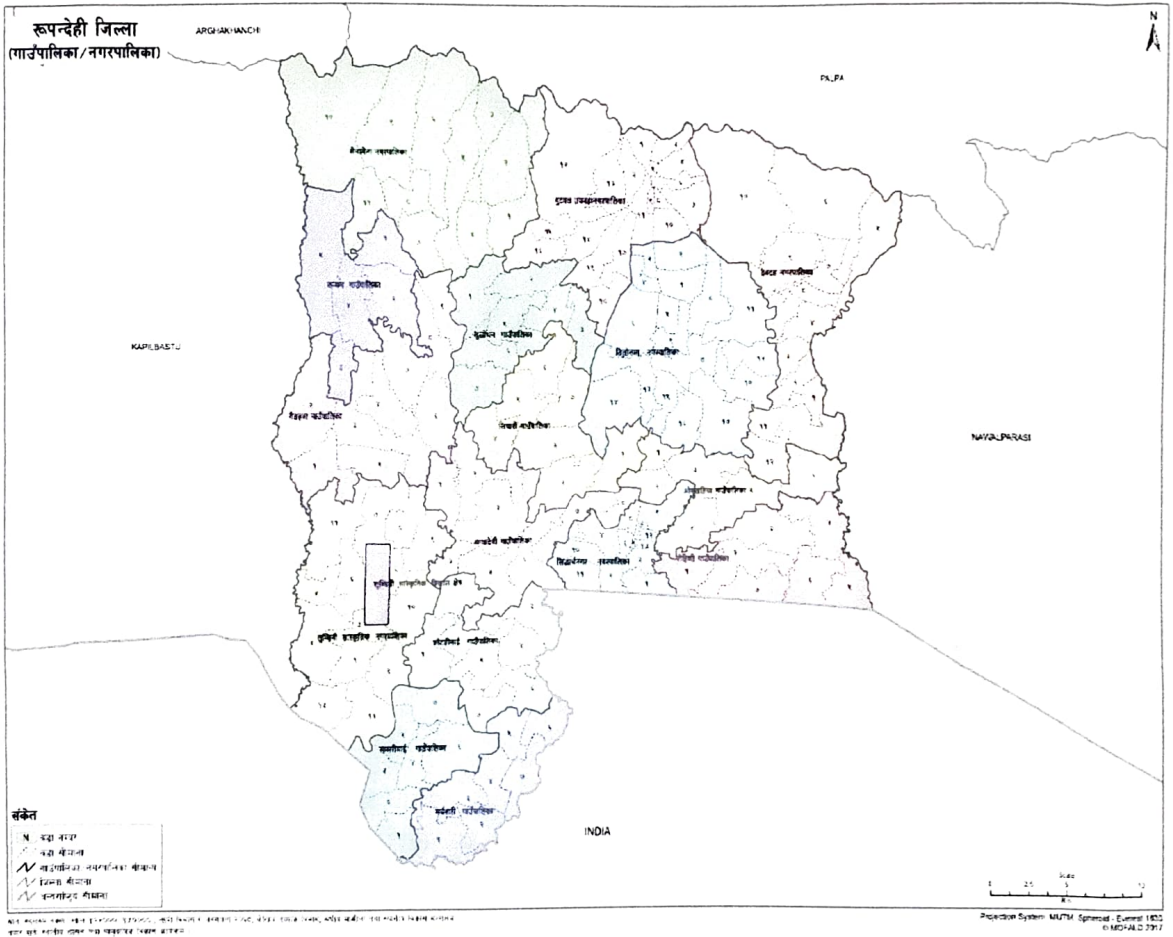

समृद्धिका लागि वन परियोजना डिभिजन वन कार्यालय, रुपन्देही

वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजना

ENVIRONMENTAL AND SOCIAL MANAGEMENT PLAN

डिभिजन वन कार्यालय, रुपन्देही
२०८२ पौष २२

परियोजना

Forestry for Prosperity Project

समृद्धिका लागि वन परियोजना

योजना

Environmental and Social Management Plan

वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजना

आर्थिक वर्ष

2082/83 (2025/26)

आ.व. २०८२/०८३

तयार पार्ने

Office of the DFO Rupandehi

डिभिजन वन कार्यालय, रुपन्देही

Mr. Sujan Dhimal सुजन धिमाल

Mr. Deepak KC दिपक के.सी.

Mr. Hemraj Shahi हेमराज शाही

प्राविधिक सहयोग

Dr. Damodar Sharma,

Environment Safeguard Specialist

डा. दामोदर शर्मा, वातावरण सुरक्षा विज्ञ

समिक्षक

Forestry for Prosperity Project,

Provincial Project Management Unit

समृद्धिका लागि वन परियोजना, वन निर्देशनालय, बुटवल

आवरण तस्विर (कभर फोटो)

Image of District map, Rupandehi, Nepal

रुपन्देही जिल्लाको नक्सा

दुई शब्द

यस डिभिजन वन कार्यालय, रुपन्देहीको चालु आ.व. २०८२।०८३ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अन्तरगतको समृद्धिका लागि वन परियोजनाका कार्यक्रम तर्फको विभिन्न कृयाकलापहरु सन्चालन गर्ने प्रयोजनको लागि समृद्धिका लागि वन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८१ र Project Operation Manual बमोजिम आवश्यक पर्ने वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजना (Environmental and Social Management Plan) वनाउन भनि मिति २०८२ साल पौष २२ गते मंगलवारका दिन यस डिभिजन वन कार्यालय, रुपन्देहीका सिनियर डिभिजनल वन अधिकृत श्री प्रविण विडारीको अध्यक्षतामा समृद्धिका लागि वन परियोजना, प्रादेशिक परियोजना व्यवस्थापन ईकाई, बुटवलका वातावरणीय सुरक्षा विज्ञ डा. दामोदर शर्माको सहजीकरणमा फोकल पर्सन वरिष्ठ वन अधिकृत श्री सुजन धिमालको नेतृत्वमा वरिष्ठ वन अधिकृत श्री दीपक के.सी., श्री हेमराज शाही, शाखा अधिकृत श्री टेकराज भट्टराई र अधिकृत पार्वती वि.क. सहितको बैठकको निर्णय बमोजिम यो वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजना (Environmental and Social Management Plan) तयार गरी समृद्धिका लागि वन परियोजना, प्रादेशिक परियोजना व्यवस्थापन ईकाई, बुटवलमा पेश गरिएको छ । यस वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजना तयार गर्न प्राविधिक तथा समन्वयकारी भुमिका प्रदान गर्नुहुने वातावरणीय सुरक्षा विज्ञ डा. दामोदर शर्मा र लेखन कार्यमा संलग्न कार्यालयका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

[Signature]

प्रविण विडारी

सिनियर डिभिजनल वन अधिकृत

मिति: २०८२।०९।२२

प्रादेशिक परियोजना व्यवस्थापन ईकाई
बुटवल

Acronyms

CBFM: Community Based Forest Management

DAG: Disadvantaged Groups

DFO: Division Forest Office/Divisional Forest Officer

FFPP: Forests for Prosperity Project

GESI: Gender Equity and Social Inclusion

GHGs: Green House Gases

HHs: Households

POM: Project Operational Manual

PPE: Personal Protective Equipment

PPMU: Provincial Project Management Unit

SEA/SH: Sexual Exploitation and Abuse/ Sexual Harassment

SFMP: Sustainable Forest Management Plan

प्रवीण सिडारी
सिबियर डिभिजनल वन अधिकारी

प्रतीप विडारी
सिजियर डिभिजनल तल अधिकारी

१ जिल्लाको संक्षिप्त परिचय

नेपालको लुम्बिनी प्रदेश अन्तरगतका १२ जिल्लाहरू मध्ये रुपन्देही जिल्ला अग्रदुत गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनी अवस्थित जिल्ला हो । यो जिल्ला २७०२०'००" देखि २७०४७'२४" उत्तर अक्षांश र ८३०१२'१६" देखि ८३०३८'०७" पूर्वी देशान्तरमा १३०५.३९ वर्ग कि.मि.मा फैलिएको छ । यो जिल्ला समुन्द्र सतहबाट १०० मिटर उचाइको तराइको समथर मैदान देखि १२१९ मिटरको उचाइको चुरे पहाडसम्म फैलिएको छ । यस जिल्लालाई चुरे, भावर क्षेत्र र तराइ/मधेश गरी तीन भौगोलिक क्षेत्रहरूमा विभाजन गरिएको छ । राजनैतिक रूपले यस जिल्लालाई पाँच प्रतिनिधी सभा निर्वाचन क्षेत्र एक उप महानगरपालिका, पाँच नगरपालिका र दश गाँउपालिकामा विभाजन गरिएको छ । यस जिल्लाको सदरमुकाम सिद्धार्थनगरपालिका (भैरहवा) मा रहेको छ भने लुम्बिनी प्रदेशको अस्थायी राजधानीको लागि मुकाम बुटवल रुपन्देही र स्थायी राजधानी दाङ्गको राप्ती उपत्यका देउखुरी कायम गरिएको छ ।

गौतमबुद्धको पवित्र जन्मस्थलको रूपमा विश्वमा नै परिचित यो जिल्ला ऐतिहासिक, भौगोलिक एवम् पर्यटकीय दृष्टिले ज्यादै महत्वपूर्ण मानिन्छ । यस जिल्लाको नामाकरणको सम्बन्ध भगवान गौतम बुद्धसँग जोडिएको छ । गौतम बुद्धकी आमा मायादेवी यसै जिल्लाको देवदह भवानीपुरमा जन्मिएकी थिइन् । उनी अत्यन्त सुन्दरी भएकीले उनलाई रुपिदेवी भनिन्थ्यो र त्यही शब्द रुपिदेवीबाट रुपन्देही र रूपन्देही भएको हो भन्ने भनाई छ । राजा शुद्धोधनकी रानी मायादेवी कोलिय राजकन्या रुपादेवी थिइन् । शाक्यहरू र कोलियहरूको आवतजावत गर्ने मार्गमा विश्राम स्थलको रूपमा रहेको एउटा बगैँचाको नाम यिनै रानीको नामबाट रुपादेवी राखियो । कालान्तरमा उक्त शब्द अपभ्रंश हुँदै रुम्बिनी देई, रुमिनी देई हुँदै लुम्बिनी र यसैबाट रूपन्देही जिल्लाको नाम रहेको सुत्रमा पाइन्छ । यसरी बनेको लुम्बिनी गाउँ आज पनि दक्षिण पश्चिम रूपन्देहीमा अवस्थित छ ।

जिल्लाको भौगोलिक क्षेत्र अनुसार वन क्षेत्रको विवरण (श्रोत DFRS, 2018)

क्र.सं	भौगोलिक क्षेत्र	वन क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत
१	चुरे	१८७२०	७३.३८
२	तराई	६७८८	२६.२१
जम्मा		२५५०८	१००

राजनैतिक अवस्था

प्रदेशको नाम: लुम्बिनी प्रदेश
अस्थायी प्रदेश राजधानी: बुटवल, रुपन्देही
प्रदेशभर जिल्ला सख्या: १२
निर्वाचन क्षेत्र: ५
उप महानगरपालिका: १ (बुटवल उपमहानगरपालिका)
नगरपालिका: ५ (तिलोत्तमा, देवदह, सैनामैना, लुम्बिनी साँस्कृतिक र सिद्धार्थनगर नगरपालिका)
गाँउपालिका: १० (शुद्धोधन, सियारी, कञ्चन, गैडहवा, ओमसतिया, मायादेवी, रोहिणी सम्मरीमाइ, मर्चवारी र कोटहीमाइ)

विकासका केही प्रमुख सूचकहरू

जम्मा साक्षरता प्रतिशत: ८१.२%
पुरुष साक्षरता दर: ८८.४%
महिला साक्षरता दर: ७४.४%
काठ दाउरा बाल्ने घरपरिवार प्रतिशत: २२.१%
विद्युत सुविधा प्राप्त घरपरिवार प्रतिशत: ९८.१%
धारा पाइपबाट खानेपानी प्रयोग गर्ने परिवार (घर भित्र): ४७.४%
धारा पाइपबाट खानेपानी प्रयोग गर्ने परिवार (घर बाहिर): १२.५%
ट्युबेल हेन्डपाम्पको खानेपानी प्रयोग गर्ने परिवार: ३८.०%

प्रदीप विडारी
सिनिगर डिभिजनल वन अधिकृत

२ डिभिजन वन कार्यालय सहित परियोजना संक्षिप्त परिचय

डिभिजन वन कार्यालय रूपन्देहीको परिचय तत्कालिन अवस्थामा यस जिल्लाको वन संरक्षण तथा व्यवस्थापन र अधिकतम राजस्व संकलन गर्ने उद्देश्यले २००९ सालमा परासी वन डिभिजन अन्तर्गत प्रशासनिक ईकाइबाट वन प्रशासनको शुरुवात भएतापनि २०१४ सालमा परासी सर्कल र २०१६ सालमा गण्डकी सर्कल अन्तर्गत पुनः परासी डिभिजन त्यसपछि २०२०/२०२१ मा लुम्बिनी वन डिभिजन र २०२९ मा फेरी सर्कल खारेज भइ लुम्बिनी प्रधान वन कार्यालयको स्थापना तथा २०३३ सालमा लुम्बिनी सर्कल अन्तर्गत लुम्बिनी डिभिजन हुँदै विभिन्न समयमा अनेक नामले वन संरक्षण र व्यवस्थापनको प्रयास भएको देखिन्छ ।

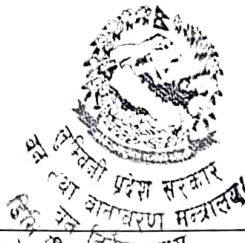
डिभिजन वन कार्यालय रूपन्देहीको परिचय तत्कालिन अवस्थामा यस जिल्लाको वन सम्पदाको संरक्षण तथा व्यवस्थापन र अधिकतम राजस्व संकलन गर्ने उद्देश्यले २००९ सालमा परासी वन डिभिजन अन्तर्गत प्रशासनिक ईकाइबाट वन प्रशासनको शुरुवात भएतापनि २०१४ सालमा परासी सर्कल र २०१६ सालमा गण्डकी सर्कल अन्तर्गत पुनः परासी डिभिजन त्यसपछि २०२०/२०२१ मा लुम्बिनी वन डिभिजन र २०२९ मा फेरी सर्कल खारेज भइ लुम्बिनी प्रधान वन कार्यालयको स्थापना तथा २०३३ सालमा लुम्बिनी सर्कल अन्तर्गत लुम्बिनी डिभिजन हुँदै विभिन्न समयमा अनेक नामले वन संरक्षण र व्यवस्थापनको प्रयास भएको देखिन्छ । २०४० साल श्रावण १ गते देखि प्रत्येक जिल्लामा जिल्ला वन कार्यालयको स्थापना भए यता यस जिल्ला वन कार्यालय र अन्तर्गत ३ वटा इलाका वन कार्यालय र प्रत्येकमा ४-४ वटा वन इकाइको स्थापना भयो । २०५० सालमा नयाँ वन संगठन लागू भएपछि यो जिल्ला ख वर्गका १६ जिल्ला मध्ये एक कायम भएको जस अन्तर्गत २ वटा इलाका वन कार्यालय र १२ वटा रेञ्जोस्ट कार्यरत थिए र त्यस पश्चात २०७१ पुषको समायोजन अनुसार यस जिल्लामा २ वटा सेक्टर वन कार्यालय र १२ वटा इलाका वन कार्यालयहरू रहेकोमा नेपाल सरकार म प को मिति २०७५/०३/३२ को निर्णय अनुसार प्रदेश सरकार अन्तर्गत रहने गरी यस कार्यालयको नाम डिभिजन वन कार्यालयको हुन गएको र कार्यालयको अन्तर्गत ६ वटा सब डिभिजन वन कार्यालयहरू रहने गरी व्यवस्था गरिएको छ ।

२.१ समृद्धिका लागि वन परियोजनाका कार्यक्रम संभागहरू

- दिगो वन व्यवस्थापनका लागि नयाँ सरकारी संरचना र प्रक्रियाहरूको लागि नीति र क्षमता निर्माण
- समुदायमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन तथा साना किसानका लागि वृक्षरोपण
- वन उद्यमहरूको सुधार तथा विकास
- परियोजनाको सुशासन, अनुगमन तथा सिकाई

२.२ वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापना योजना सन्दर्भ

- विकास आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्दा वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी मापदण्डहरूको परिपालन गर्नु एउटा नयाँ सुरुवात हो ।
- दिगो विकासको निमित्त वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी मापदण्डहरूको परिपालना आवश्यक छ ।
- वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षाको सुनिश्चितताको लागि नेपाल सरकार र विश्व बैंकले १० वटा मापदण्डहरू तयार गरेको छ र आफ्नो सहयोगमा संचालित विकास आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्दा ति मापदण्डहरूको परिपालन गर्दै आएको छ ।
- उल्लेखित सबै मापदण्डहरू हाम्रो देशको मौजुदा कानून तथा नीतिगत व्यवस्था र समृद्धिका लागि वन परियोजना संग पनि मेलखाने हुनले वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा मापदण्डहरूको परिपालन हाम्रो लागि अनिवार्य सर्त हो ।

प्रतीण विडारी
सिन्धुपुर डिभिजनल वन अधिकारी

३ स्विकृत कार्यक्रमहरूको विवरण

सुचना प्रविधि उपकरण (कम्प्यूटर प्रिन्टर तथा अन्य उपकरण) खरीद
रुख मापन सम्बन्धी उपकरण (रेन्ज फाईन्डर डिजिटल क्यालिपर आदि) खरीद
आगलागि नियन्त्रणका लागि एअर ब्लोअर उपकरण खरीद
वन संरक्षण व्यवस्थापन र अनुगमनका लागि ड्रोन तथा सम्बन्धित अन्य उपकरण खरीद संचालन
नर्सरी मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नति
एक वर्षे विरुवा उत्पादन चालु आवको को लागि
बहु वर्षे वन विरुवा उत्पादन प्रति हजार
सुधारीएको पन पैदावार घाटगद्दी डिपो निर्माण
कार्यालय सञ्चालन खर्च
कार्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास तथा मर्मत कार्यक्रम
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धि सिकाई आदान प्रदान अवलोकन भ्रमण
समुदायमा आधारित वनका पदाधिकारीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालीम गोष्ठी अन्तर्क्रिया कोचिङ तथा छलफल
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धि वन प्रविधिकहरूलाई तालिम/ गोष्ठी
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धि उपभोक्ता समूहहरूलाई तालिम
कर्मचारीहरूको टिम बिल्डिङ
सब डिभिजन स्तरमा उपभोक्ता समूहहरूको लागि सुशासन अभिलेख तथा लेखा व्यवस्थापन तालीम
डिभिजन वन कार्यालय, सब डिभिजन वन कार्यालय, स्थानीय तह र अन्य सरोकारवाला विच अन्तर्क्रिया / समन्वय बैठक
निजि / कृषि वन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालिम /गोष्ठी
सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गोष्ठी /बैठक
संघिय प्रदेश र जिल्ला स्तरका लागि तथ्याङ्क व्यवस्थापन
सावउसको दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना नविकरण तथा परिमार्जनमा तथा हस्तान्तरण सहयोग
वन डढेलो नियन्त्रणमा दस्ता परिचालन र वन डढेलो व्यवस्थापन परिचालन
पात, पतिङ्गर, झाडि आदि व्यवस्थापन
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित वनहरूको दिगो वन व्यवस्थापन कार्यको जिल्ला स्तरमा अध्ययन तथा प्रतिवेदन तयारी
वन्य जन्तुको उद्धार र व्यवस्थापन
साझेदारी वनको कार्ययोजना तयारी
साझेदारी वनको कार्ययोजना कार्यान्वयन समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन अनुदान कार्यक्रम
जिल्ला वन क्षेत्र समन्वय समिति/ जिल्ला वन सुरक्षा समितिको बैठक
उत्सर्जन न्यूनिकरणका लागि वन डढेलो व्यवस्थापन कार्यक्रम
सामुदायिक वन / सार्वजनिक जग्गामा बृक्षारोपण
सामुदायिक वनको कार्ययोजना कार्यान्वयन समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन अनुदान कार्यक्रम
दिगो वन व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन अनुगमन तथा सहजिकरण

प्रवीण विडारी
सिनियर डिभिजनल वन अधिकृत

४ वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजनाको उद्देश्य

डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देहीमा कार्यक्रम संचालन गर्दा सरकारी नीति, नियम संचालना गर्दै वातावरणीय र सामाजिक क्षेत्रमा पर्न सक्ने नकरात्मक प्रभावको लेखाजोखा गरी ति प्रभावहरूको न्युनिकरणका उपाय अवलम्बन गर्न, विकास निर्माण कार्य गर्दा हुनसक्ने वातावरणीय तथा सामाजिक क्षतिको जोखिम कम गर्न यो योजनाले मद्दत गर्दछ । डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देहीमा संचालन गरिने कृयाकलापबाट वातावरणमा पर्न सक्ने सम्भावित प्रभावहरूको पहिचान गरी समयमै ति प्रभावहरूको न्युनिकरणका उपायहरू अवलम्बन गरी जोखिम कम गर्न साथै नेपाल सरकारका प्रतिपादित वातावरणीय तथा सामाजिक नीति, नियम, मापदण्ड र सम्झौताहरू परिपालन गर्दै कार्यक्रम संचालन गर्न । वातावरणीय तथा सामाजिक क्षेत्रमा पर्न सक्ने जोखिम कम गर्न मद्दत गर्दछ । सबै खाले क्रियाकलाप वातावरणीय तथा सामाजिक हिसावबाट कार्यक्रम स्विकारयुक्त बनाउन ।

५ वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजनाको दायरा (Scope)

- परियोजनाका कृयाकलापहरूको लेखाजोखा (स्क्रिन) गर्न ।
- परियोजनाका कृयाकलापहरू संचालन गर्दा होसियारी रहन ।
- संभाविक प्रभावहरूको पहिचान गर्न र जोखिम घटाउने उपाय अवलम्बन गर्न ।
- वातावरणीय र सामाजिक प्रभावहरूको न्युनिकरण उपायहरू अवलम्बन गर्न ।
- सिकाई र भोगाईवारे अनुभव साटासाट (आदान प्रदान गर्न) ।

६ वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजनामा वातावरणीय तथा सामाजिक जोखिम संभावना

वातावरणीय तथा सामाजिक जोखिम संभावना के हुन सक्दछ	हुन्छ	हुदैन
मानविय स्वास्थ्यमा		
स्थानिय पर्यावरणमा (हावा, पानी, भुमि तथा भूवनावटमा)		
स्थानिय सास्कृतिमा (धर्म, सम्पदा, रहन सहनमा)		
जैविक विविधतामा		
पारिस्थिकिय प्रणालीमा		
सरकारी नीति नियम परिपालनमा		
राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय सम्झौतामा		
समग्रमा		
के वातावरणीय अध्ययन आवश्यक पर्दछ ? पर्दछ भने कुन ? किन ? र कसरी ? उल्लेख गर्ने ।		
संचलन गर्नु पर्ने अवस्थाको व्याख्या गर्ने		

७ क्रियाकलापहरूको लेखाजोखा (Screening)

प्रवीण विडारी

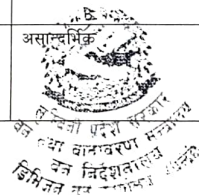
रिजिस्ट्रार डिभिजनल वन अधिकृत

क्रियाकलापहरू	कार्यक्रम पर्ने समुह पहिचान गर्ने			
स्वीकृत कार्यक्रमको विवरण	Category I	Category II	Category III	Category IV
सुचना प्रविधि उपकरण (कम्प्युटर प्रिन्टर तथा अन्य उपकरण) खरीद				✓
रुख मापन सम्बन्धी उपकरण (रेन्ज फाईन्डर डिजिटल क्यालिपर आदि) खरीद				✓
आगलागि नियन्त्रणका लागि एअर ब्लोअर उपकरण खरीद				✓
वन संरक्षण व्यवस्थापन र अनुगमनका लागि ड्रोन तथा उपकरण खरीद संचालन				✓
नर्सरी मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नति			✓	
एक वर्षे विरुवा उत्पादन चालु आवको को लागि			✓	
बहु वर्षे वन विरुवा उत्पादन प्रति हजार			✓	
सुधारीएको पन पैदावार घाटगद्दी डिपो निर्माण			✓	
कार्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास तथा मर्मत कार्यक्रम			✓	
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धि सिकाई आदान प्रदान अवलोकन भ्रमण				✓
समुदायमा आधारित वनका पदाधिकारीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालीम गोष्ठी अन्तर्क्रिया कोचिङ तथा छलफल				✓
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धि वन प्रविधिकहरूलाई तालिम/ गोष्ठी				✓
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धि उपभोक्ता समुहहरूलाई तालिम				✓
कर्मचारीहरूको टिम विल्डिङ				✓
सब डिभिजन स्तरमा उपभोक्ता समूहहरूको लागि सुशासन अभिलेख तथा लेखा व्यवस्थापन तालीम				✓
डिभिजन वन कार्यालय, सब डिभिजन वन कार्यालय, स्थानीय तह र अन्य सरोकारवाला विच अन्तर्क्रिया / समन्वय बैठक				✓
निजि / कृषि वन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालिम /गोष्ठी				✓
सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गोष्ठी /बैठक				✓
सघिय प्रदेश र जिल्ला स्तरका लागि तथ्याङ्क व्यवस्थापन				✓
सावउसको दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना नविकरण तथा परिमार्जनमा तथा हस्तान्तरण सहयोग				✓
वन डढेलो नियन्त्रणमा दस्ता परिचालन र वन डढेलो व्यवस्थापन परिचालन			✓	
पात, पतिङ्गर, झाडि आदि व्यवस्थापन			✓	
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित वनहरूको दिगो वन व्यवस्थापन कार्यको जिल्ला स्तरमा अध्ययन तथा प्रतिवेदन तयारी				✓
वन्य जन्तुको उद्धार र व्यवस्थापन			✓	
साझेदारी वनको कार्ययोजना तयारी				✓
साझेदारी वनको कार्ययोजना कार्यान्वयन समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन अनुदान			✓	
जिल्ला वन क्षेत्र समन्वय समिति/ जिल्ला वन सुरक्षा समितीको बैठक				✓
उत्सर्जन न्यूनीकरणका लागि वन डढेलो व्यवस्थापन कार्यक्रम			✓	
सामुदायिक वन / सार्वजनिक जग्गामा वृक्षारोपण			✓	
सामुदायिक वनको कार्ययोजना कार्यान्वयन समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन अनुदान			✓	
दिगो वन व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन अनुगमन तथा सहजिकरण				✓

८ वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजना

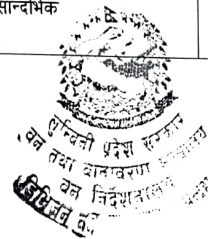
प्रतिष्ठित विज्ञान
सिलियर डिभिजन तन्त्र विभाग अधिष्ठाता

क्रियाकलापहरू	सम्भावित वातावरणीय प्रभाव	सम्भावित वातावरणीय प्रभाव न्युनिकरणका उपायहरू	सम्भावित सामाजिक प्रभाव	सम्भावित सामाजिक प्रभाव न्युनिकरणका उपायहरू	कार्यान्वयन समय तालिका	रिपोर्टिङ समयमावधि	अनुगमनका सुचक
सूचना प्रविधि उपकरण (कम्प्यूटर प्रिन्टर तथा अन्य उपकरण) खरीद	पदैँन	असान्दर्भिक	पदैँन	असान्दर्भिक	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	खरिद विल
रुख मापन सम्बन्धी उपकरण (रेन्ज फाईन्डर डिजिटल क्यालिपर आदि) खरीद	पदैँन	असान्दर्भिक	पदैँन	असान्दर्भिक	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	खरिद विल
आगलागि नियन्त्रणका लागि एअर ब्लोअर उपकरण खरीद	पदैँन	असान्दर्भिक	पदैँन	असान्दर्भिक	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	खरिद विल
वन संरक्षण व्यवस्थापन र अनुगमनका लागि ड्रोन तथा उपकरण खरीद संचालन	पदैँन	असान्दर्भिक	पदैँन	असान्दर्भिक	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	खरिद विल
नर्सरी मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नति	पदैँन	असान्दर्भिक	पदैँन	असान्दर्भिक	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	कामदार विवरण
एक वर्षे बिरुवा उत्पादन चालु आवको को लागि	परस्थानिय प्रजातिले स्थानिय प्रजातिमा असर	स्थानिय प्रजातिमा प्राथमिकता	कामदारको स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	प्राथमिक उपचारको व्यवस्था	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	फोटो
बहु वर्षे वन बिरुवा उत्पादन प्रति हजार	परस्थानिय प्रजातिले स्थानिय प्रजातिमा असर	स्थानिय प्रजातिमा प्राथमिकता	कामदारको स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	प्राथमिक उपचारको व्यवस्था	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	फोटो
सुधारीएको पन पैदावार घाटगद्दी डिपो निर्माण	माटो खादिने, धुलो तथा ध्वनी प्रदुषण	हलुका उपकरण प्रयोग, पानी छर्कने	कामदारहरूमा जातिगत प्रतिनिधित्व, स्वास्थ्य तथा सुरक्षा, पारिश्रमिकमा भेदभाव	समान कामका लागि समान ज्याला, कामदारको पूर्वसहमति, कामदार विमा	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	घाटगद्दी, डोरहाजिरी, कामदार विमा
कार्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास तथा मर्मत कार्यक्रम	धुलो तथा ध्वनी प्रदुषण	ग्रीन नेट, पानीको प्रयोग	स्वास्थ्य तथा शारिरीक चोटपटक	प्राथमिक उपचारको व्यवस्था	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	फोटो
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धि सिकाई आदान प्रदान अवलोकन भ्रमण	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण
समुदायमा आधारित वनका पदाधिकारीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालीम गोष्ठी अन्तर्क्रिया कोविड तथा छलफल	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण

क्रियाकलापहरू	सम्भावित वातावरणीय प्रभाव	सम्भावित वातावरणीय प्रभाव न्युनिकरणका उपायहरू	सम्भावित सामाजिक प्रभाव	सम्भावित सामाजिक प्रभाव न्युनिकरणका उपायहरू	कार्यान्वयन समय तालिका	समयमावधि	सूचक
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धि वन प्रविधिकहरूलाई तालिम/ गोष्ठी	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धि उपभोक्ता समूहहरूलाई तालिम	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण
कर्मचारीहरूको टिम विल्डिङ्ग	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण
सब डिभिजन स्तरमा उपभोक्ता समूहहरूको लागि सुशासन अभिलेख तथा लेखा व्यवस्थापन तालीम	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण
डिभिजन वन कार्यालय, सब डिभिजन वन कार्यालय, स्थानीय तह र अन्य सरोकारवाला विच अन्तर्क्रिया / समन्वय बैठक	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण
निजि / कृषि वन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालिम /गोष्ठी	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण
सरोकारवालाहरूसँग समन्वय गोष्ठी /बैठक	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण
संघिय प्रदेश र जिल्ला स्तरका लागि तथ्याङ्क व्यवस्थापन	पदैँन	असान्दर्भिक	पदैँन		२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	
सावउसको दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना नविकरण तथा परिमार्जनमा तथा हस्तान्तरण सहयोग	पदैँन	असान्दर्भिक	टाडाबाठाको प्रभाव, राजनैतिक हस्तक्षेप	समूहको कार्यसमितिमा औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	कार्यसमितिको वनोट
वन डडेलो नियन्त्रणमा दस्ता परिचालन र वन डडेलो व्यवस्थापन परिचालन	नियन्त्रित तथा प्रतिरोधी आगोले जैविक विविधतामा हास, धुवा धुलोको असर	डडेलो प्रभावित क्षेत्रमा वन पुनस्थापना कार्य	अग्नी नियन्त्रण टोलीलाई शारिरीक स्वास्थ्य तथा सुरक्षामा असर	सुरक्षा सामग्री तथा पोशाकको प्रयोग, उचित तथा पर्याप्त अभिमुखिकरण	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	डि.व.का. अभिलेख
पात, पतिङ्गर, झाडि आदि व्यवस्थापन	धुलो तथा वायु प्रदुपण	पानी छर्कने	कामदारको स्वास्थ्य तथा शारिरीक सुरक्षा	व्यक्तिगत सुरक्षा	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	फोटोग्राफ
वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित वनहरूको	पदैँन	असान्दर्भिक	पदैँन		२०८३ असार	त्रैमासिक	

क्रियाकलापहरू	सम्भावित वातावरणीय प्रभाव	सम्भावित वातावरणीय प्रभाव न्युनिकरणका उपायहरू	सम्भावित सामाजिक प्रभाव	सम्भावित सामाजिक प्रभाव न्युनिकरणका उपायहरू	कार्यान्वयन समय तालिका	रिपोर्टिङ समयमावधि	अनुगमनका सुचक
दिगो वन व्यवस्थापन कार्यको जिल्ला स्तरमा अध्ययन तथा प्रतिवेदन तयारी					मसान्त		
वन्य जन्तुको उद्धार र व्यवस्थापन	ध्वनी प्रदुषण, जैविक विविधता हास	उचित समन्वय, घाइते वन्यजन्तु उपचार गरी पुनस्थापना	उद्धारकर्ता घाइते	तालिम प्राप्त उद्धारकर्ता परिचालन, उपयुक्त सुरक्षा सामग्री तथा पोशाकको प्रयोग	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	डि.व.का. अभिलेख, फोटो
साझेदारी वनको कार्ययोजना तयारी	पदैँन	असान्दर्भिक	टाढाबाठाको प्रभाव, राजनैतिक हस्तक्षेप	समूहको कार्यसमितिमा औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	कार्यसमितिको बनोट
साझेदारी वनको कार्ययोजना कार्यान्वयन समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन अनुदान	पदैँन	असान्दर्भिक	कामदारको स्वास्थ्य तथा शारिरीक सुरक्षा	कामदार विमा, सुरक्षा सामग्री तथा पोशाकको प्रयोग	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	डि.व.का. अभिलेख तथा फोटो
जिल्ला वन क्षेत्र समन्वय समिति/ जिल्ला वन सुरक्षा समितिको बैठक	पदैँन	असान्दर्भिक	सहभागी छनोटमा भेदभाव	औचित्यपूर्ण सहभागीता	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	सहभागीको विवरण
उत्सर्जन न्यूनिकरणका लागि वन डडेलो व्यवस्थापन कार्यक्रम	नियन्त्रित तथा प्रतिरोधी आगोले जैविक विविधतामा हास, धुवा धुलोको असर	डडेलो प्रभावित क्षेत्रमा वन पुनस्थापना कार्य	अग्नी नियन्त्रण टोलीलाई शारिरीक स्वास्थ्य तथा सुरक्षामा असर	सुरक्षा सामग्री तथा पोशाकको प्रयोग, उचित तथा पर्याप्त अभिमुखिकरण	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	डि.व.का. अभिलेख
सामुदायिक वन / सार्वजनिक जग्गामा वृक्षारोपण	परस्थानिय प्रजातिले स्थानिय प्रजातिमा असर	स्थानिय प्रजातिमा प्राथमिकता	कामदारको स्वास्थ्य तथा सुरक्षा	प्राथमिक उपचारको व्यवस्था	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	फोटो
सामुदायिक वनको कार्ययोजना कार्यान्वयन समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन अनुदान	पदैँन	असान्दर्भिक	कामदारको स्वास्थ्य तथा शारिरीक सुरक्षा	कामदार विमा, सुरक्षा सामग्री तथा पोशाकको प्रयोग	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	डि.व.का. अभिलेख तथा फोटो
दिगो वन व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन अनुगमन तथा सहजिकरण	पदैँन	असान्दर्भिक	पदैँन	असान्दर्भिक	२०८३ असार मसान्त	त्रैमासिक	

९ सन्दर्भ सुचि (References)

1. District Profile, Rupandehi
2. DFO data, information and reports
3. Environment Protection Act and regulation
4. Procurement process
5. Forest for prosperity project documents
6. Forest act and regulation
7. CBFM guidelines
8. CFUGs management plans
9. FPP Project Appraisal Documents
10. Result Framework and Monitoring & Evaluation Plan of FPP
11. Component Implementation Manual of FPP
12. Project Operational Manual Environment and social commitment plan 2024
13. Stakeholder engagement plan 2024
14. Labor management Plan 2022
15. SEA/SH Risk prevention and action Plan
16. Gender action plan
17. FPP Project Operational Manual
18. FPP environmental and social safeguards standards
19. SFMP
20. Land use plan of the district
21. Governance/GESI/Safeguards
22. Plantation manuals

प्रवीण विडारी
सिनियर डिभिजनल वन अधिकृत

समृद्धिका लागि वन परियोजना डिभिजन वन कार्यालय, रुपन्देही

आज मिति २०८२ साल पौष २२ गते मंगलवार (6th January 2026) का दिन यस डिभिजन वन कार्यालय, रुपन्देहीका सिनियर डिभिजनल वन अधिकृत श्री प्रविण विडारीको अध्यक्षतामा समृद्धिका लागि वन परियोजना, प्रादेशिक परियोजना व्यवस्थापन ईकाई, बुटवलका वातावरणीय सुरक्षा विज्ञ डा. दामोदर शर्माको सहजीकरणमा तपसिलको उपस्थितिमा डिभिजन वन कार्यालय, रुपन्देही, भैरहवाको कार्यालयमा बैठक बसि तपसिलको निर्णय पारीत गरीयो ।

तपसिल उपस्थिति

क्र सं	नाम	पद	हस्ताक्षर
१	प्रविण विडारी	सिनियर डिभिजनल वन अधिकृत	
२	डा. दामोदर शर्मा	वातावरणीय सुरक्षा विज्ञ	
३	सुजन धिमाल	फोकल पर्सन बरिष्ठ वन अधिकृत	
४	दिपक के.सी.	बरिष्ठ वन अधिकृत	
५	हेमराज शाही	बरिष्ठ वन अधिकृत	
६	टेकराज भट्टराई	शाखा अधिकृत	
७	पार्वती वि.क.	अधिकृत	
८	नन्द फडेरा	रेन्जर	
८	राममोहन ठाकुर	वरिष्ठ फरेष्टर	
९	वकिल राय	वन रक्षक	
१०	बसन्ती चौधरी	नर्सरी नाईके	
११	बसन्ती सारु	नर्सरी नाईके	
१२	संगिता गुप्ता	नर्सरी नाईके	

सहभागी संख्या: १३ (महिला: ०४, पुरुष: ०९)

निर्णय

आज तयार गरिएको वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजना (Environmental and Social Management Plan) माथि आवश्यक संशोधनगरी समृद्धिका लागि वन परियोजना, प्रादेशिक परियोजना व्यवस्थापन ईकाई, बुटवलमा स्विकृतिका लागि पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

बसन्ती
संगिता